

HOGYAN LETT EGY LITVÁN DIPLOMATÁBÓL A MAGYAR IRODALOM SZÖRNYETEGE?

Adalékok Turauskas figurájához Hevesi András Párizsi eső című regényében

Hevesi András *Párizsi eső* című regénye nem tartozik a széles körben ismert művek közé, egyik főszereplője, Turauskas viszont „litván szörnyetegként” bevonult a magyar irodalom történetébe. A korabeli kritikák is – Hevesi figyelemre méltó stílusán kívül – a litván figuráját emelik ki, mint a mű legértékesebb elemét.

A nyilvánvalóan önéletrajzi ihletésű regény egy fiatal magyar ösztöndíjas egyetemista párizsi tartózkodását meséli el. Az idegen környezet és új élethelyzet szembesíti saját magával, olyan tulajdonságait hozza felszínre, amelyekről korábban fogalma sem volt. Az eleinte magánnyal küszködő Georges megismerkedik egy Turauskas nevű, züllött életet élő litván emigránssal. Turauskas fő elfoglaltsága, hogy kifogástalanul megfogalmazott mondatokban magáról beszél („Ez az én formám, én szakadatlanul, megállás nélkül vallok... úgy vallok, ahogy más lélegzetet vesz... Ha nincs kéznél gyóntató, akkor a csatornának vallok...”¹), illetve filozófiai és pszichológiai kérdéseket boncolgat kávéházi társaival, más emigránsokkal. Szívesen mesél szexuális kalandjairól, amelyekből kitérnek, hogy szadista. Georges-zsal rögtön felfigyelnek egymásra, Georges nem tud szabadulni mágikus vonzerejétől, egyszerre vonzza és taszítja a különös alak, aki némiképp saját magára emlékezteti. Turauskas szinte lecsap a fiatalemberre, akit idősebb társként igyekszik bevezetni saját világába. Georges azonban visszautasítja a bohém életmódot, szinte görcsösen ismételve, meggyőzni akarván magát, hogy ő jó családból való úrifíú: „Rendes, kedves, tekintélytisztelő úrifíú vagyok, polgári karriert akarok befutni, arról álmodozom, hogy diplomata leszek, miért vállalom ezt a megfoghatatlan, indokolatlan sorsközösséget e szétmállott, elhullott, szemétládába való emberekkel? Talán én is a kívülmaradtak közé tartozom?”² Végül megszakítja rövid, de viharos kapcsolatukat. Ezután egy fiatal lány, az ukrán Mela oldalán próbálja kiheverni a Turauskas okozta traumát, túlzott készségével szinte ráerőszakolja magát, de a lány ugyanúgy faképnél hagyja, ahogy ő Turauskast. Kiszolgáltatót viselkedésükkel Turauskasszal mindketten kiváltják az emberekből a fölösleges könyörtelenséget. Végül hazautazik Pestre, otthon pedig úgy fogadják, mintha mi sem történt volna. A Párizsban utolsó nap elvesztett, a Szajnába repülő kalap mintha azt hivatott volna jelképezni, amit a főhős énjéből örökre Párizsban hagyott.

Hangsúlyos a műben az irodalmiság (a főhős a magyar és a francia irodalom kapcsolatát kutatja, aznap érkezik Párizsba, amikor Anatole France-ot temetik), témájával is a Párizsral foglalkozó művek irodalmi hagyományába illeszkedik (például Szomory *A párizsi regénye*, Ady Párizs-versei, Kosztolányi: *Cseregdí Bandi Párizsban*). Érdekes a milió, amelyet felvázol: szinte alig akad francia a szereplők között, mindenki emigráns, majdnem kivétel

¹ Hevesi András: *Párizsi eső*, Bp., 1977, 83.

² Uo: 54.

nélkül kelet-európai. A kelet-európaiság is hangsúlyos a műben: a kelet-európaiak kevésbé cizelláltak, „barbárabbak”, mint az udvarias, de kissé bamba nyugat-európaiak. ([A] a svájci francia fiú, aki verejtékben úszva túri Turauskas orkános barátságát. Mint jólnevelt és lassú észjárású nyugati ember, eddig még nem gondolt rá, hogy kereket is oldhat.”³) Turauskas még a valóságosnál is barbárabbnak akarja feltüntetni magát, amikor a hazájában gyakorolt állítólagos pogány szertartásokról beszél: „A nagy hazai szertartásokon, amikor körüljárják a forrásokat, és levágják az áldozati barmokat, én néma szájmozgással mímelem a karéneket...”⁴. (Litvániában a pogányság valóban sokáig tartotta magát.)⁵ A Kelet és Nyugat közötti kontrasztot állítja szembe a regény egyik utolsó mondata, a vonaton hazafelé vásárolt magyar újság főcíme: „Megvadult bika száguldott végig a Rákóczi úton”.⁶

Turauskas alakjának ismertségét az is bizonyítja, hogy 2008-ban Turauskas Dezső álneven jelent meg a litera.hu irodalmi portálon egy írás,⁷ amelyet állítólag Vári Györgyhöz juttatott el az inkognitóját megőrizni kívánó szerző.

Turauskasról nagyon sokan írtak már, és az értékelések szinte kivétel nélkül egybehangzanak jellemzését, regénybeli szerepét illetően: Turauskas a regénybeli Georges alteregója, megkétszerezése (Doppelgänger), szörnyeteggé növelt torzképe, aki sok vonásban osztozik vele, és azt mutatja Georges-nak, hogy benne is megvan a szörnyeteggé válás lehetősége; mintegy idősebb önmagát látja a litván alakjában. Turauskas ösztönösségével, brutális, perverz hajlamaival valamiféle ősi, barbár, civilizálatlan erőt is megtestesít, amely nem tud beilleszkedni a polgári világba, ahová Georges is tartozik, és kapcsolatuk azzal fenyegeti Georges-ot, hogy ez a lecsúszott figura őt is magával rántja a mélybe. Szadizmus ellenére viszont maga is szenvedő ember, ömlenek belőle a vallomások, akár csak Dosztojevszkij hőseiből, viszont közben érzi, hogy nevetséges, szánalomra méltó, mindenki megveti. (A legtömörebben Vári György foglalja össze a Turauskas-figura lényegét a Turauskas Dezső álneven megjelenő írás mellé csatolt kísérőlevelében: „Turauskas Hevesi András *Párizsi eső* című, nagyszerű regényének főszereplője, a főhős egyfajta szörnyetegszerű árnyékszemélyisége”. Ami a leginkább figyelemreméltó ebben az egymondatos jellemzésben, hogy Vári Turauskast nevezi a regény főszereplőjének, nem pedig Georges-ot, aki körül az események bonyolódnak.

Az alábbiakban idézek néhányat a jelentősebb kritikákból Turauskas alakjára vonatkozóan:

„Említettük már Turauskast, a regény egyik epizódalakját. Ez a Turauskas, talán a szerző akarata ellenére is, kilép epizódszerepéből; commedia dell’arte-szerűen rögtönözve, főhősnek játssza ki magát és a regény központi figurájává nő. Turauskas bemutatkozása a modern magyar regényírás legjobb lapjai közé tartozik. Érdekes és Hevesi kompozíciójára jellemző, hogy a magyar György és a litván Turauskas voltaképp ugyanannak az »ideának« a kisugárzása. Turauskas nem egyéb, mint György egyik, de testté vált lehetősége”; „Turauskas már megadta magát szörnyeteg voltának; öntudatos szörny, bizzar öngyónó, a groteszk jellemábrázolás kitűnő teljesítménye.”⁸

³ Uo., 179.

⁴ Uo., 176.

⁵ Az egész kérdésről lásd Bojtár Endre: Az utolsó pogányok Európában, In: *Útvesztők, útjelzők*. Bp., Kalligram, 2015. 80–102.

⁶ Hevesi András, i. m., 183–184.

⁷ Turauskas Dezső: *A barométer nem imponál*, <http://www.litera.hu/hirek/a-barometer-nem-imponal>; a megtekintés ideje: 2014. június 22.

⁸ Fejtő Ferenc: Hevesi András: *Párizsi eső*, *Szép Szó*, 1936, 281–284.

„De legszebb a regényben Turauskas alakja, mely méltán vált máris híressé; Georges-hoz való viszonya, a regény egész elgondolása igazán eredeti és finom. Turauskas, aki patológikusságában is csak oly ösztönöket derít fel, amelyek mindenki megvannak, annál becsesebb, mert a magyar irodalom igen szegény e-fajta szörnyetegben. Titokzatos, visszataszító és vonzó alak.”⁹

„Ezt a romantikával bekövetkező énhasadást fejezi talán ki Hevesi regényének az a kitűnő technikai megoldása, hogy a hős két példányban szerepel: Turauskason kívül ott van Georges, az úrifíú, aki leírja Turauskast és maga is Turauskas egy kicsit; az aktuális és a potenciális lény egymás mellett, a nagy szörnyeteg és a kis szörnyeteg. Kettejük egymásban való tükrözése, egymásra való hatásuk bizarr és hátborzongató bohózata adja meg azt a mesénél is fontosabb mozgást a regényben, a regény dialektikáját.”¹⁰

Találgatásokra adott okot, volt-e valós mintája Turauskas figurájának, illetve ki lehetett az. Cs. Szabó László és Sós Endre azt gyanítják, hogy valóban létezett egy hasonló személy, akinek figurájából kiindulva Hevesi aztán a saját elképzelései szerint alkotta meg a maga „szörnyetegét”.

„Bizonyos, hogy Párizsban voltak a Dôme [kávéház – T. B.] teraszán Turauskashoz, a balti törzsvendéghez hasonló vendégek, – hústornyok, ahogy Cs. Szabó László nevezte őket: – de még valószínűbb, ha átvette is ezek sok vonását, főképp saját szomorú alteregóját helyezte bele a regénybe.

Hevesi András »Turauskas-legendá«-t csinált ebből az alakból. A saját képét olvasztotta bele a balti törzsvendég figurájába. (...)

Akár élt Turauskas, akár inkább kitalált figura volt, kétségtelen, hogy nagyon közel került Hevesi Andrásához. (...)

Bármilyen sokszor beszélt is Hevesi András barátok és nembarátok, de irodalmi érdeklődők körében erről a Turauskasról, mindig úgy hozta szóba, hogy nem lehetett tisztázni a kérdést. Csakugyan »mitikus« alak lett belőle.”¹¹

Illés Endre úgy beszél Turauskas modelljéről, mint konkrét személyről, akit ő is ismert, legalábbis hallomásból.

„Hőse maga az író és egy litván szörnyeteg, emigráns és rendőrségi besúgó: Turauskas. A figurát Hevesi tíz évvel ezelőtt ismerte meg Párizsban, amikor ösztöndíjasként egy évig kint élt.”¹²

Nyilvánvaló, hogy regényalakokat semmiképpen sem lehet teljesen azonosítani valós személyekkel. A regény egyik érdekességét az a vibrálás adja, ahogy az alakok egyszerre azonosak és nem azonosak valóságbeli megfelelőikkel. Ezt leginkább György és a szerző esetében figyelték meg a kritikusok:

⁹ Komlós Aladár: Hevesi András: Párisi eső, *A Toll*, 1936, 154

¹⁰ Szerb Antal: Hevesi András: Párisi eső, *Válasz*, 1936. 6. sz. 372.

¹¹ Sós Endre: Hevesi András, *Jelenkor*, 1967, 717–718.

¹² Illés Endre: Egy „dühöngő” fiatal a 30-as években, *Kortárs*, 1962, 430.

„Az olvasó azt gondolja, amikor az első személyben írt főhőssel megismerkedik, hogy életrajz-irodalomról van szó, de mentől mélyebben hatol bele az eseménytelen, és mégis izgalmasan érdekes történetbe, annál jobban csodálkozik a személytelenségen.”¹³

„Olvasás közben rendkívül zavart, hogy ezek az ismertető jegyek [családi háttér, állami ösztöndíj Párizsba – T. B.] feltűnő hasonlóságot mutatnak az író személyi adataival, noha tudom, hogy minden regényfigura: stilizált, bármilyen anyagot használ is fel hozzá szerzője a maga élménytárából”¹⁴

Tényekkel bizonyítható, hogy Turauskas nem teljesen a képzelet szülötte, őt is – akárcsak a főhős Georges-ot, illetve Melát¹⁵ – élő személyről mintázta a szerző. Az persze más kérdés, hogy a Hevesi által teremtett figura mennyiben tér el valóságos mintaképétől, és nem több emberből gyúrta-e össze esetleg a szerző ezt az érdekes szereplőt. Annyi mindenestre biztos, hogy létezett egy Eduardas Turauskas nevű litván emigráns, aki a regény cselekménye idején (1924-ben) valóban Párizsban élt. (És akinek még fennmaradt fényképei is egyértelmű hasonlóságot mutatnak a Hevesi által leírt figura vonásaival.) Érdekes összehasonlítani, mi az, amit a regényben szereplő Turauskas elmond saját életéről, és mit mondanak a történeti források.

Eduardas (vagy más változatban Edvardas) Turauskasról, a litván újságíróról és diplomatáról a következőket lehet tudni. 1896-ban született egy kis tenger melléki litván faluban (Endriejavas).¹⁶ Apja hazafias érzelmű sekrestyés volt (részt vett a betiltott litván könyvek csempészésében, egyszer néhány napig még börtönben is ült tiltott könyv birtoklásáért).¹⁷ Litvániában megkezdett gimnáziumi tanulmányait az első világháború alatti evakuáció miatt Kijevben, Szarátovban és Voronyezsben végezte (1915-ben menekült Oroszországba). Két és fél hónapig tengerészeti iskolában is tanult. 1917-től a pétervári egyetemen jogot hallgatott, megpróbálta „megmenteni a litván száműzötteket a bolsevizmus veszélyétől”, de a Vörös Hadsereg felfigyelt rá, ezért el kellett hagynia Oroszországot. Egy darabig rejtőzködött, majd 1918-ban visszatért Litvániába, és bekapcsolódott a Katolikus Akcióközpont (KVC) nevű szervezet munkájába, a vezetőségbe is beválasztották. 1919-ben a litván kormány sajtóirodáján kezdett el dolgozni, és a bolsevikok ellen folytatott propagandát. Ekkor figyelt fel rá a litván külügyminisztérium, és lehetőséget adtak neki, hogy Bernben dolgozzon és az oroszországi száműzetésben megrokkant egészségét rendbe hozza. Svájcba megérkezve a fribourgi egyetemen először filozófiát, majd jogot kezdett tanulni (ez az egyetem a korabeli litván értelmiség gyűjtőhelye volt), a licenciátus megszerzése után pedig a svájci litván nagykövetség titkáráként dolgozott. 1923-tól a berni litván nagykövetség chargé d'affaires-je a képviselő felszámolásáig. A követség bezárása után, 1923 és 1926 között a litván külügyminisztérium ösztöndíjával Párizsban folytatta jogi tanulmányait. 1923-ban litván–francia baráti társaságot alapított. Letette a doktori vizsgákat, de doktori értekezését (*A litván állam kialakulása és fejlődése* címmel) nem nyújtotta be. (1929-ben még azt tervezte, hogy a következő évben befejezi az

¹³ Kováts József: Párisi eső. Hevesi András regénye, *Pásztortűz*, 1936, 305.

¹⁴ M. Pogány Béla: Hevesi András: Párisi eső, *Gondolat*, 1936, 330.

¹⁵ Nem Turauskas az egyetlen alak a regényben, akinek valós személy volt a mintaképe. Köztudott, hogy Georges szerelme, az ukrán Mela mintája Simone de Beauvoir barátnője volt, valódi nevén Stépha. (Vö. Illés Endre i. m.; Sós Endre: i. m.)

¹⁶ *Žurnalistikos enciklopedija*, Vilnius, Prada, 1997, 527–528.

¹⁷ Vasiliauskiënė, Aldona: *Edvardas Turauskas gyvenimo ir veiklos epizodai* (Edvardas Turauskas életének és tevékenységének epizódjai), Lietuvos istorijos studijos, Nr. 7., <http://www.lis.lt/?lang=L&T&id=archyvas&TomasID=7&ArchivasPSL=38&ArchivasKiekis=1> 38-56.

értekezést, de akkor munkája mellett már valószínűleg nem jutott ideje rá.) Párizsban ekkor még nem volt litván emigráns közösség, az ott tanuló litvánokat egy házaspár patronálta; később, 1926-ban az ő lányukat vette feleségül Turauskas.

1926 és 1934 között Litvániában élt: egy napilap szerkesztője, 1928 és 1934 között a litván hírügynökség (ELTA) igazgatója, parlamenti képviselő. Gimnazista korától részt vett egy abban az időben még titkos litván katolikus ifjúsági szervezet, az Ateitis (Jövő) munkájában, párizsi tanulmányai alatt is tovább tevékenykedett a szervezetben, majd Litvániába visszatérve bevásztatták a vezetőségbe. Több cikkében elkezdte megírni a szervezet történetét. 1934 és 1939 között Litvánia rendkívüli és meghatalmazott nagykövete volt Csehszlovákiában, Jugoszláviában és Romániában (prágai székhellyel). 1938-ban megkapta a legmagasabb litván állami kitüntetést, a Gediminas-érdemrendet. 1939 és 1940 között a külügyminisztérium politikai főosztályának vezetőjeként a külügyminiszter jobbkeze volt. 1940 és 1946 között Litvánia állandó képviselője Bernben a Népszövetségnél. Egészségének megromlása miatt lemondott, 1947-től egy chicagói litván újság párizsi tudósítója (ő is visszatért Párizsba, akárcsak Hevesi). Párizstól nem messze vásárolt egy kisebb gazdaságot, és ott gazdálkodott. 1912-től jelentek meg egyházpolitikai, egyházi, teológiai, történelmi és politikai tárgyú cikkei különböző újságokban és folyóiratokban, aktívan részt vett különböző társadalmi és politikai szervezetek munkájában, így a Kelet-Európai Szabad Újságírók egyesületének tagja, a franciaországi litvánok egyesületének elnöke, tagja különböző litván emigráns politikai szervezeteknek. 1946-ban ebben a minőségében még a pápa is fogadta audiencián. (Képzeld el Hevesi Turauskasát, ahogy a pápával beszélget...) Furcsa epizód volt Turauskas életében, amikor 1960 márciusában Hruscsov párizsi látogatása előtt más közép- és kelet-európai emigránsokkal együtt Korzikára száműzték, ami kiváltotta nemcsak a litván emigránsok, hanem még a franciák rosszsallását is. Kereszténydemokrataként egykor Litvániában is gyanakvással kellett szembenéznie a hatalmon lévő nacionalista Smetona-párt részéről: egyszer például, amikor az állami hírügynökséget vezette, azzal vádolták, hogy nem továbbította a sajtónak Mussolini egyik beszédét, csak a demokratákét. 1966-ban halt meg Párizsban baleset következtében (leesett egy lépcsőről).¹⁸ Megírta visszaemlékezéseit *A függetlenségét elvesztett Litvánia* címmel, amely először 1979-ben jelent meg Chicagóban.¹⁹

A regénybeli züllött figura és a fontos pozíciókat betöltő, érdemrendekkel ékesített kereszténydemokrata politikus közötti ellentét annyira kiáltó, hogy nem is nagyon érdemes kommentálni. De érdekes a különböző életrajzi adatok közötti interferencia is. Ugyanis mit mond magáról a regényben Turauskas?

Azt állítja, hogy 47 éves, pedig a regény cselekményének idején, 1924-ben még csak 28 éves volt. Azt mondja Georges-nak, hogy az apjának (aki valójában sekrestyés) Kaunasban gyógyszerháza van, a bátyja pedig rendszeresen küld neki pénzt (holott nem is volt testvére). Azt is állítja még, hogy filológus volt, és 14 évig tanított egy kaunasi gimnáziumban (ez már a kora miatt sem lehetne igaz), aztán magántanár volt az egyetemen, ahonnan kitették. Mindabból, amit Turauskas mond, csak a keresztneve felel meg a valóságnak. A legjelentősebb az életkorbeli eltérés. Az eltérések adódhatnak abból, hogy Hevesi művészi koncepciója szerint változtatott a tényeken. De az is lehet, hogy Turauskas egyszerűen hazudott neki. Például idősebbnek kiadva magát növelni akarta tekintélyét a fiatalember szemében.

Az önmarcangoló vallomásosság, a *Párizsi eső* Turauskasának az a kényszere, hogy állandóan magáról kell beszélnie, a „valódi” Eduardas Turauskas emlékirataiban nem ölt testet: a mű szigorúan csak a politikai eseményekre szorítkozik, igaz, ennek talán az is

¹⁸ Eduardas Turauskas életrajzához A. Vasiliauskienė összefoglaló tanulmányát használtam fel.

¹⁹ Az alábbi kiadást használtam: Turauskas, Edvardas, *Lietuvos nepriklausomybės netenkant*, Kaunas, 1990.

oka, hogy Turauskas már nem tudta befejezni. Visszaemlékezéseiben egyébként magáról annyit árul el, hogy szűkszavú²⁰ és flegmatikus kedélyű.²¹

A „valódi” Eduardas Turauskas megítélése is eléggé ambivalens volt. Egy nekrológban „ősz Apolló”-nak nevezték²², az életútját tanulmányban feldolgozó Aldona Vasiliauskienė azt írja róla, hogy érzékeny lelkű és idealista volt. Érdekes adalékokkal szolgál Turauskas kortársának és kollégájának, Jurgis Savickis írónak és diplomatának a levelezése. Bár hozzá kell tenni, hogy Savickis nem volt teljesen elfogulatlan Turauskasszal kapcsolatban, ugyanis az kitérte őt állásából a genfi képviselétről, ahol Savickis a Népszövetségben képviselte Litvániát. Savickis azt írta levelezésében, hogy nem tekinti Turauskast Litvánia hivatalos képviselőjének a Népszövetségnél, mivel Turauskas titokban hagyta ott Litvániát, és jogtalanul kiáltotta ki magát nagykövetnek a Népszövetségnél. Savickis álszentnek és pénzéhesnek,²³ valamint modortalannak és tapintatlannak nevezi Turauskast,²⁴ állandóan rosszmájú megjegyzéseket tesz rá (például néhány napra érkezett vendégségbe, és két hónapig maradt;²⁵ „annak az elhízott plébánosnak a típusa, aki saját magát szórakoztatja az írásaival” – mondja róla.) Azt állítja, hogy Turauskas volt az, aki leginkább üldözte Jurgis Baltrušaitis diplomatát és költőt.²⁶ Utal „Turauskas machinációira”.²⁷ Turauskas 1940-ben többedmagával valóban részt vett egy puccsszagú akcióban, amelynek során nyomást gyakoroltak Antanas Smetona köztársasági elnökre, hogy két visszatámasztott és hamisan keltezett dokumentumban mentse fel Antanas Merkyst a miniszterelnöki tisztségből, és nevezze ki a helyére Stasys Lozoraitist, a litván diplomácia vezetőjét, aki egyúttal a köztársasági elnök helyettese is lesz²⁸ (ez az esemény később Kybartai Akták néven vált ismertté). Jonas Aistis költő, aki közelről ismerte Savickist, ugyanis az emigrációban mindketten Dél-Franciaországban éltek, azt írja, hogy Savickist két ember tette tönkre: Turauskas és Inga, a második felesége: „ez Balzac tollára kívánczó elbeszélés”, illetve hogy „Jurgis egy csirkefogónak az áldozata volt.”²⁹ Turauskas nem túl kedvező megítélésére utal az is, hogy amikor 1939-ben a litván külügyminiszter át akarta helyezni őt Rigába, maga a lett külügyminiszter tiltakozott a személye ellen.³⁰

Ami a fentiekből a regényt tekintve és irodalomtörténeti szempontból lényeges lehet, hogy Hevesi *Párizsi eső* című, önéletrajzi ihletésű regényének főhőse, a magyar irodalom történetébe „litván szörnyetegként” bevonult sajátos figura, Turauskas ihletője – több más szereplőhöz hasonlóan – egy valós személy, Eduardas Turauskas (1896–1966) litván újságíró és diplomata volt, maga is meglehetősen ellentmondásos személyiség.

²⁰ Uo., 239.

²¹ Uo., 279.

²² Jasis, J.: *Turauskas – Žilasis Apolonas*, Darbininkas. 1967. Vasario 14. Nr. 11. P. 2

²³ Például egyik levelében azt írja: „ezzel a dologgal nem érdemes Turauskasnál kopogtatni. Egyre inkább a minden nap Krisztus előtt térdeplő emberre akarja magát stilizálni...” ; „Ki lehet nagyobb Plébános, mint Turauskas.” Savickis, Jurgis: *Raštai* (Művei) Vilnius, 1998, 463, 467.

²⁴ Uo., 494.

²⁵ Uo., 468.

²⁶ Uo., 475.

²⁷ Uo., 557.

²⁸ Uo., 507. ; Gerutis, Albertas: Kybartų aktai, *Aidai*, 1976/4, http://www.aidai.us/index.php?view=article&catid=154%3A197604&id=1755%3Ais&option=com_content&Itemid=179

²⁹ Uo., 551.

³⁰ Vasiliauskienė, Aldona: i. m., 48.

Felhasznált irodalom

- Hevesi András: *Párizsi eső*, Bp., 1977.
- Hevesi András: Szabadságtér, *Nyugat*, 1932, II, 421–425. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>
- Hevesi András: Megérkezés Párizsba, *Nyugat*, 1934, II. 476–482.
- Hevesi András: Rue Lhomond, *Válasz*, 1934, 320–328.
- Hevesi András: Előszó, *Szép Szó*, 1936. II, 333–336.
- Hevesi András: Egy elkésett pályamunka, *Magyar Hírlap*, 1937. febr. 2., 4.
- Andersen György: Hevesi András titka, *Politika*, 1948/50–52.
- Antal Gábor: „Párizsi eső” = A. G. , *Egy szál gyertya*, Bp., 1969, 82–87.
- Bresztovszky Ede: Hevesi András: Párisi eső, *Népszava*, 1936. jún. 14., 17.
- Csuka Zoltán: Tartalom és forma, *Láthatár*, 1936, 236–237.
- Dénes Tibor: Hevesi András: Párisi eső, *Napkelet*, 1936, 403–404.
- Devecseri Gábor: „Kövess Pyladés!” = D. G., *Budapest tündérváros*. Bp. 1946, 82–83.
- Devecseri Gábor: Kamaszok és félemberek. A magyar kamaszregényről, *Magyarok*, 1948/2, 66–79.
- Fejtő Ferenc: Hevesi András: Párisi eső, *Szép Szó*, 1936, 281–284.
- Fejtő Ferenc: Jól nevelt francia úrilány – nevetlen magyar író, *Irodalmi Újság* 1959/1, 4.
- Fischer Annie: Párisi eső. Hevesi András regénye, *Cobden*, 1936, 143.
- Gerutis, Albertas: Kybartų aktai, *Aidai*, 1976/4, http://www.aidai.us/index.php?view=article&catid=154%3A197604&id=1755%3Ais&option=com_content&Itemid=179
- Halász Gábor: Párisi eső. Hevesi András regénye, *Nyugat*, 1936/6.
- Illés Endre: Egy „dühöngő” fiatal a 30-as években, *Kortárs*, 1962, 424–436.
- Jankovich Ferenc: Hevesi András: Párisi eső, *Korunk Szava*, 1936, 239.
- Kellér Andor: Magasság = K. A., *A titkos lakó*, Bp., 1962, 92–94.
- Kenyeres Imre: Hevesi András: Párisi eső, *Magyar Könyvbarátok Diáriuma*, 1936, 179.
- Kováts József: Párisi eső. Hevesi András regénye, *Pásztortűz*, 1936, 305.
- [Kozocsa Sándor?] K. S., Hevesi András: Párisi eső, *Katolikus Szemle*, 1937, 177.
- Mikó Krisztina: Hevesi András regényeiről, *Irodalomtörténet*, 1979, 594–601.
- M. Pogány Béla: Hevesi András: Párisi eső, *Gondolat*, 1936, 328–331.
- Reményik Zsigmond: Az óriások irodalma és az írói felelősség (Hevesi András *Párisi eső* c. regényének margójára), *Korunk*, 1936, 670–673.
- Savickis, Jurgis: *Raštai* (Művei) V., Vilnius, 1998.
- Sík Csaba: *Hevesi András* = „S két szó között a hallgatás...”, I, Bp., 1970, 432–437.
- Sós Endre: Hevesi András, *Jelenkor*, 1967, 714–722.
- Sőtér István: Hevesi András = S. I., *Tisztuló tükrök*, Bp., 1966, 313–317.
- Cs. Szabó László: Hevesi András: A Párisi eső, *A Töll*, 1936, 148–150.
- Cs. Szabó László: Turauskas. Egy magyar író emléke = CS. SZ. L., *Két part*, Bp., 1946, 265–272.
- Cs. Szabó László: Simone és Bandi, *Irodalmi Újság*, 1959/3, 6–7.
- Szerb Antal: Hevesi András: Párisi eső, *Válasz*, 1936, 372–374.
- Thurzó Gábor: Hevesi András: Párisi eső, *Élet*, 1936–36, 13.
- Tolnai Gábor: Simone de Beauvoir. Solohov és a többiek, *Kortárs*, 1964, 254–263.
- Turauskas, Edvardas: *Lietuvos nepriklausomybės netenkant*, Kaunas, 1990.
- Turauskas Dezső: A barométer nem imponál, <http://www.litera.hu/hirek/a-barometer-nem-imponal>, a megtekintés ideje: 2014. június 22.
- Vasiliauskienė, Aldona: *Edvardo Turausko gyvenimo ir veiklos epizodai*, Lietuvos istorijos studijos Nr. 7., 38–56.
- <http://www.lis.lt/?lang=LT&id=archyvas&TomasID=7&ArchivasPSL=38&ArchivasKiekis=1>
- Žurnalistikos enciklopedija*, Vilnius, 1997, 527–528.